

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 358/08-33

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 27. novembra 2008 v senáte zloženom z predsedu Sergeja Kohuta a zo sudcov Juraja Horvátha a Lajosa Mészárosa prerokoval prijatú sťažnosť Ing. Z. M., B., zastúpenej advokátom JUDr. V. Š., B., v ktorej namieta porušenie svojho základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Krajského súdu v Bratislave v konaní vedenom pod sp. zn. 9 Co 171/06, a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo Ing. Z. M. na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Bratislave č. k. 9 Co 171/06-167 zo 7. februára 2008 porušené bolo.

2. Zrušuje rozsudok Krajského súdu v Bratislave č. k. 9 Co 171/06-167 zo 7. februára 2008 a vec v r a c i a Krajskému súdu v Bratislave na ďalšie konanie.

3. Ing. Z. M. náhradu trov konania n e p r i z n á v a .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 13. júna 2008 doručená sťažnosť Ing. Z. M., B. (ďalej len „sťažovateľka“), v ktorej namietala porušenie svojich základných práv podľa čl. 46 ods. 1 a čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Bratislava I v konaní vedenom pod sp. zn. 15 C 21/02 a Krajského súdu v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 9 Co 171/06 a navrhla, aby ústavný súd po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie takto rozhodol:

„1. Základné právo sťažovateľky Ing. Z. M., bytom B. na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivý súdny proces podľa Čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a právo na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa Čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, postupom Okresného súdu v Bratislava v konaní vedenom pod č. k. 15 C 21/02-125 a postupom odvolacieho Krajského súdu v Bratislave v konaní vedenom Krajským súdom v Bratislave č. k. 9 Co 171/06-167 porušené bolo.

2. Rozsudok Krajského súdu v Bratislave č. k. 9 Co 171/06-167 zo 7 februára 2008 sa zrušuje, Rozsudok Okresného súdu Bratislava I. v Bratislave č. k. 15 C 21/02 -15 sa zrušuje a vec sa vracia Okresnému súdu Bratislava I. v Bratislave na ďalšie konanie.“

Ústavný súd uznesením č. k. II. ÚS 358/08-17 z 2. októbra 2008 prijal na ďalšie konanie sťažnosť sťažovateľky v časti, ktorou namieta porušenie základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru rozsudkom krajského súdu č. k. 9 Co 171/06-167 zo 7. februára 2008, a vo zvyšnej časti sťažnosť sťažovateľky odmietol ako zjavne neopodstatnenú.

Sťažovateľka sťažnosť ústavnému súdu v časti, ktorá bola prijatá na ďalšie konanie, odôvodnila takto:

«Dňa 30. 01. 2002 podala sťažovateľka na Okresný súd Bratislava I, proti E. ..., žalobu o zaplatenie 2.400.000,- Sk s príslušenstvom. Konanie bolo vedené pod sp. zn. 15 C 21/02-15.

Dňa 23. 06. 2005 Okresný súd Bratislava vyniesol v konaní sp. zn. 15 C 21/02-125 rozsudok ktorým návrh sťažovateľky zamietol.

Dňa 7. 02. 2008 Krajský súd v Bratislave rozsudkom v konaní vedenom pod sp. zn. 9 Co 171/6-167 potvrdil rozsudok Okresného súdu v Bratislave. Rozsudok Krajského súdu bol právnenému zástupcovi sťažovateľky doručený dňa 18. 04. 2008.

Dôvodom pre podanie žaloby bola skutočnosť, že v súvislosti so skončením pracovného pomeru sťažovateľky, ktorá vykonávala odo dňa 1. 7. 1997 do 25. 11. 1998 funkciu viceguvernérky E., jej nebola vyplatená jednorázová náhrada...

Sťažovateľka bola s účinnosťou od 25. 11. 1998 odvolaná vládou Slovenskej republiky z funkcie viceguvernérky v E. Následne sťažovateľka listom zo dňa 26. 11. 1998 E. výpoved' z pracovného pomeru. Pracovný pomer sťažovateľke skončil uplynutím výpovednej doby dňa 31. 1. 1999. ...

Dohodnutie jednorázovej náhrady mzdy vo výške 24 - násobku priemerného mesačného platu v Čl. III bod 2 „Zmluvy o mzdových podmienkach uzavretý dňa 01. 10. 1997 medzi Radou E. a sťažovateľkou bolo v súlade s § 6 ods. 2 písm. j) Zákona o Eximbanke.

Osobitným predpisom, ktorý sa na jej uzavretie v časti „jednorázovej náhrady mzdy“ vzťahoval bol teda Zákon o štátnom rozpočte č. 375/1997 Z. z. a nie Zákon č. 1/1992 Zb. o mzde, odmene za pracovnú pohotovosť a o priemernom zárobku v znení neskorších predpisov tak ako to uviedol v rozsudku Krajský súd v Bratislave dňa 7. 02. 2008 pod sp. zn. 9 Co 171/06-167, ktorým potvrdil rozsudok Okresného súdu v Bratislave.

Súdy oboch stupňov posudzovali „Zmluvu o zmluvných podmienkach“ v časti Čl. VII. bod 2. v ktorom je upravené vyplatenie jednorázovej náhrady vo výške 24-násobku priemerného mesačného platu v súvislosti so skončením pracovného pomeru potom, čo viceguvernér z funkcie odstúpi alebo bude odvolaný, podľa Zákona č. 1/1992 Zb. o mzde, odmene za pracovnú pohotovosť a o priemernom zárobku.

V odvolaní (správne odôvodnení, pozn.) rozsudku uviedli, že:

1) podľa § 4 ods. 1 citovaného zákona zamestnancovi prislúcha za vykonanú prácu

mzda.

2) Podľa § 4 ods. 2 citovaného zákona, mzdou sa rozumejú peňažné plnenia alebo plnenia peňažnej hodnoty (naturálna mzda) poskytované zamestnávateľom zamestnancovi za prácu....

3) Podľa § 3 ods. 1 zák. č. 195/1991 Zb., v znení novely o odstupnom pri skončení pracovného pomeru, odvolanému pracovníkovi prislúcha odstupné, ako jednorázový príspevok, vo výške dvojnásobku priemerného zárobku zisteného u neho podľa pracovnoprávných predpisov naposledy pred skončením pracovného pomeru.

4) Podľa § 3 ods. 2 zák. č. 195/1991 Zb. v znení novely o kolektívnej zmluve, prípadne vo vnútornom predpise vydanom po dohode s príslušným odborovým orgánom, možno odstupné podľa odseku 1 zvýšiť až o trojnásobok priemerného zárobku...

5) Podľa § 242 ods. 1 písm. a) Zákonníka práce, neplatný je právny úkon, ktorý sa svojim obsahom alebo účelom prieči zákonu alebo ho obchádza alebo sa prieči záujmom spoločnosti.

6) S poukazom na aplikáciu citovaného ustanovenie zákona o odstupnom v Čl. VII bod 2. zmluvy o mzdových podmienkach má súd za to, že odstupné bolo dojednané nad rámec zákona č. 195/1991 Zb. a preto i podľa tohto posúdenia je zmluva o mzdových podmienkach pre rozpor so zákonom v tejto časti neplatná. Súd je toho názoru, že odporca sa zaviazal poskytnúť navrhovateľke plnenie, aké mu právny predpis neumožňuje, preto podľa § 242 ods. 1 písm. c Zákonníka práce dojednanie v tejto časti zmluvy v tejto časti neplatným právnym úkonom. ...

Sťažovateľka je toho názoru, že Krajský súd v Bratislave v konaní sp. zn. 9 Co 171/06-167 a rozsudku zo 7 februára 2008, ktorým rozsudkom potvrdil rozsudok Okresného súdu Bratislava I. v Bratislave zo dňa 23. júna 2006 č. k. 15 C 21/02 -125 porušil čl. 2 ods.2, Čl. 46 ods. 1, Čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a Čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Podľa uvedených článkov Ústavy Slovenskej republiky a Dohovoru bol Okresný súd Bratislava ako aj Krajský súd v Bratislave povinný postupovať z hľadiska procesného v súlade s ustanoveniami zákona č. 99/1963 Zb. v znení neskorších predpisov (ďalej len „O.s.p.“)...

... Sťažovateľka je ďalej toho názoru, že Krajský súd v Bratislave ako aj Okresný súd Bratislava I. v Bratislave v tomto súdnom konaní porušili Čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej

republiky a Čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, a to právo na súdnu ochranu a na spravodlivý súdny proces a to tým, že nerozhodovali podľa relevantnej právnej normy. Rozhodovali podľa Zákona č. 1/1992 Zb. o mzde, odmene za pracovnú pohotovosť a o priemernom zárobku a podľa Zákona č. 195/1991 Zb. v znení novely o odstupnom poskytnutom pri skončení pracovného pomeru. Súdny oboch stupňov nerešpektovali tú skutočnosť, že zákon o odstupnom má v § 1 stanovený rozsah na koho sa vzťahuje, citujeme: „Tento zákon sa vzťahuje na pracovníkov organizácií u ktorých dochádza pri organizačných zmenách alebo racionalizačných opatreniach k rozviazaniu pracovného pomeru výpoveďou danou organizáciou z dôvodov uvedených v § 46 ods. 1 písm. a až c) Zákonníka práce alebo dohodou z tých istých dôvodov, a na ženy, u ktorých dochádza k rozviazaniu pracovného pomeru v dôsledku uplatnenia zákazu niektorých prác a pracovísk pre ženy“ koniec citátu.

Z uvedeného je zrejmé, že citovaný zákon sa na prípad sťažovateľky vôbec nevzťahuje. Sťažovateľka neskončila pracovný pomer výpoveďou danou organizáciou z dôvodov uvedených v § 46 ods. 1 písm. a až c) Zákonníka práce ani dohodou z tých istých dôvodov. Pracovný pomer sťažovateľky skončil dohodou po tom, čo bola sťažovateľka vládou Slovenskej republiky odvolaná z funkcie viceguvernerky.

Povinnosťou súdov oboch stupňov, bolo vykonať ústavne súladný výklad právnej normy, ktorá v danom prípade bol Zákon NR SR č. 80/1997 o Exportno-importnej banke Slovenskej republiky. ...

Sťažovateľka sa nazdáva, že pri prerokovaní jej právnej veci v konaní vedenom na Okresnom súde Bratislava I. v Bratislave č. k. 15 C 21/02-125 a Krajskom súde v Bratislave č. k. 9 Co 171/06-167 boli porušené jej ústavné práva, a to právo na spravodlivé súdne konanie..., tak ako to ustanovuje Čl. 46 ods. 1... Ústavy Slovenskej republiky.»

Krajský súd sa k sťažnosti sťažovateľky vyjadril podaním sp. zn. Spr. 3429/2008 z 28. októbra 2008, v ktorom poukázal na dôvody rozhodnutia uvedené v odôvodnení rozsudku č. k. 9 Co 171/06-167 zo 7. februára 2008 a zároveň uviedol, že netrvá na ústnom prerokovaní veci pred ústavným súdom.

Sťažovateľka ústavnému súdu listom z 15. októbra 2008 oznámila, že netrvá na tom, aby sa vo veci konalo ústne pojednávanie.

Ústavný súd podľa § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie namietaného porušenia základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivý proces.

II.

Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 6 ods. 1 prvej vety dohovoru každý má právo, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.

Vo všeobecnosti úlohou súdnej ochrany ústavnosti poskytovanej ústavným súdom nie je chrániť občana pred skutkovými omylmi všeobecných súdov, ale chrániť ho pred takými zásahmi do jeho práv, ktoré sú z ústavného hľadiska neospravedliteľné a neudržateľné (I. ÚS 17/01). Z rozdelenia súdnej moci v ústave medzi ústavný súd

a všeobecné súdy totiž vyplýva, že ústavný súd nie je opravnou inštanciou vo veciach patriacich do právomoci všeobecných súdov (napr. I. ÚS 19/02).

Ústavný súd uznáva, že súčasťou obsahu základného práva na spravodlivé konanie podľa čl. 46 ods. 1 ústavy je aj právo účastníka konania na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpoveď na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu. Všeobecný súd však nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené účastníkom konania, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia bez toho, aby zachádzali do všetkých detailov sporu uvádzaných účastníkmi konania. Preto odôvodnenie rozhodnutia všeobecného súdu, ktoré stručne a jasne objasní skutkový a právny základ rozhodnutia, postačuje na záver o tom, že z tohto aspektu je plne realizované základné právo účastníka na spravodlivý proces (IV. ÚS 115/03).

Ústavný súd nie je zásadne oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu, ani preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol, alebo nebol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil. Úloha ústavného súdu sa vymedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách. Z tohto postavenia ústavného súdu vyplýva, že môže preskúmať rozhodnutie všeobecného súdu v prípade, ak v konaní, ktoré mu predchádzalo, alebo samotným rozhodnutím došlo k porušeniu základného práva alebo slobody. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť teda predmetom kontroly zo strany ústavného súdu vtedy, ak by vyведенé závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (mutatis mutandis I. ÚS 13/00).

Citovaný čl. 46 ods. 1 ústavy je vyjadrením základného práva domáhať sa súdnej ochrany. Tento článok ústavy je primárnou ústavnou bázou pre zákonom upravené konanie

súdov a iných orgánov Slovenskej republiky príslušných na poskytovanie právnej ochrany, a tým aj „bránou“ do ústavnej úpravy jednotlivých aspektov práva na súdnu a inú právnu ochranu. Zároveň v zmysle čl. 51 ods. 1 ústavy sa možno domáhať práv podľa čl. 46 ústavy len v medziach zákonov, ktoré toto ustanovenie vykonávajú, pričom však v súlade s čl. 152 ods. 4 ústavy musí byť výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov v súlade s ústavou, a súčasne v zmysle čl. 154c ods. 1 ústavy majú príslušné medzinárodné zmluvy vrátane dohovoru prednosť pred zákonom, ak zabezpečujú väčší rozsah ústavných práv a slobôd (I. ÚS 22/03).

Vychádzajúc z týchto ústavne významných úvah sa ústavný súd zaoberal posúdením obsahu napadnutého rozhodnutia z uvedených hľadísk.

Sťažovateľka ako dôvod svojej sťažnosti uviedla, že krajský súd v jej veci „nerozhodoval podľa relevantnej právnej normy“, svoje rozhodnutie odôvodnil právnou normou, ktorá sa na jej prípad vôbec nevzťahuje, a preto jej neposkytol súdnu ochranu ústavne konformným spôsobom.

Predmetom konania pred krajským súdom vo veci sp. zn. 9 Co 171/06 bolo rozhodnutie o podanom odvolaní sťažovateľky proti rozsudku Okresného súdu Bratislava I č. k. 15 C 21/02-125 z 23. júna 2006, ktorým bola zamietnutá jej žaloba, ktorou sa domáhala proti odporcovi – E. – pôvodne zaplatať sumu 2 400 000 Sk s úrokom z omeškania s poukazom na čl. VIII bod 2 Zmluvy o mzdových podmienkach uzatvorenej medzi účastníkmi 1. októbra 1997 a sumy 600 000 Sk s úrokom z omeškania ako odmeny za 2. polrok 1997, ktorá má sťažovateľke patriť s ohľadom na to, že rada banky odporcu konštatovala k 31. decembru 1997 splnenie stanovených ukazovateľov, pričom rozšírenie petitu žaloby o tento nárok bolo pripustené Okresným súdom Bratislava I uznesením na pojednávaní konanom 11. novembra 2003.

Podľa čl. VIII bodu 2 Zmluvy o mzdových podmienkach uzatvorenej medzi účastníkmi 1. októbra 1997 v znení dodatku č. 1 z 20. apríla 1998, dodatku č. 2 z 13. mája 1998 (ďalej len „zmluva“) „Ak bude viceguvernér odvolaný z funkcie, resp. odstúpi

z funkcie a v nadväznosti na odvolanie, resp. odstúpenie z funkcie požiada o rozviazanie pracovného pomeru výpoveďou alebo dohodou, najneskôr však v lehote jedného mesiaca odo dňa odvolania, resp. odstúpenia z funkcie, vyplatí mu E. jednorázovú náhradu vo výške 24 – násobku priemerného mesačného platu pri zúčtovaní poslednej mzdy. Počas výtpovednej doby prináleží viceguvernérovi dohodnutá základná mesačná mzda“, a podľa čl. VIII bod 3 zmluvy „ustanovenie podľa bodu 1. a 2. neplatí, ak dôjde k odvolaniu viceguvernéra z funkcie z dôvodu, že bol právoplatne odsúdený pre úmyselný trestný čin“. Podľa čl. I zmluvy „Viceguvernér E. bude zabezpečovať odborné riadenie v rozsahu vymedzenej právomoci a zodpovednosti, plniť úlohy vyplývajúce z uznesení Rady banky, zabezpečovať operatívne riadenie činnosti E. v zmysle všeobecne platných predpisov“. Podľa čl. IX bodu 3 zmluvy „mzda a iné pôžitky viceguvernéra boli určené a schválené Radou banky dňa 31.7.1997 a 20.4.1998 v zmysle ustanovenia § 6 ods. 2 písm. j./ zák. č. 80/1997 Z. z.“.

Sťažovateľka bola s účinnosťou od 1. júla 1997 vymenovaná vládou Slovenskej republiky do funkcie viceguvernéra odporcu, s účinnosťou od 25. novembra 1998 bola z funkcie vládou Slovenskej republiky odvolaná, listom z 26. novembra 1998 podala sťažovateľka výpoveď z pracovného pomeru u odporcu a jej pracovný pomer skončil k 31. januáru 1999.

Podľa § 1 ods. 3 zákona č. 80/1997 Z. z. o Exportno-importnej banke Slovenskej republiky (ďalej len „zákon o Eximbanke“) Eximbanka v súlade so štátnou zahraničnou, zahraničnoobchodnou, finančnou, priemyselnou a menovou politikou podporuje vývozné a dovozné aktivity vývozcov a dovozcov financovaním vývozných úverov, poisťovaním vývozných úverov a financovaním dovozných úverov so zámerom zvýšiť konkurencieschopnosť tuzemských výrobkov a podporiť vzájomnú hospodársku výmenu Slovenskej republiky so zahraničím.

Podľa § 6 ods. 2 písm. d) zákona o Eximbanke (v znení platnom do 30. novembra 2004) Rada banky ako najvyšší rozhodovací a riadiaci orgán Eximbanky najmä určuje mzdu a iné požitky guvernéra a viceguvernérov podľa osobitného predpisu, pričom k tomuto

ustanoveniu je pripojený odkaz č. 2, ktorý znie: „Zákon č. 1/1992 Zb. o mzde, odmene za pracovnú pohotovosť a o priemernom zárobku v znení neskorších predpisov“.

Podľa § 1 písm. a) zákona č. 1/1992 Zb. o mzde, odmene za pracovnú pohotovosť a o priemernom zárobku (ďalej len „zákon o mzde“) tento zákon upravuje poskytovanie mzdy a odmeny za pracovnú pohotovosť, ako aj zisťovanie a používanie priemerného zárobku na pracovnoprávne účely.

Podľa § 4 ods. 2 druhej a tretej vety zákona o mzde za mzdu sa nepovažujú plnenia poskytované podľa osobitných predpisov v súvislosti so zamestnaním, najmä náhrady mzdy, odstupné, cestovné náhrady, príspevky zo sociálneho fondu, výnosy z kapitálových podielov (akcií) alebo obligácií a odmena za pracovnú pohotovosť. Za mzdu sa nepovažujú ani ďalšie plnenia poskytované zamestnávateľom zamestnancovi zo zisku po zdanení.

Podľa § 1 zákona č. 195/1991 Zb. o odstupnom poskytovanom pri skončení pracovného pomeru v znení zákona č. 10/1993 Z. z. (ďalej len „zákon o odstupnom“) tento zákon sa vzťahuje na pracovníkov organizácií,¹⁾ u ktorých dochádza pri organizačných zmenách alebo racionalizačných opatreniach k rozviazaniu pracovného pomeru výpoveďou danou organizáciou z dôvodov uvedených v § 46 ods. 1 písm. a) až c) Zákonníka práce alebo dohodou z tých istých dôvodov, a na ženy, u ktorých dochádza k rozviazaniu pracovného pomeru v dôsledku uplatnenia zákazu niektorých prác a pracovísk pre ženy,²⁾ (ďalej len „uvolňovaný pracovník“). Odkaz č. 1 pripojený za slovo „organizácii“ znie: „§ 8 ods. 1 a § 269 ods. 2 Zákonníka práce. § 2 nariadenia vlády ČSFR č. 121/1990 Zb. o pracovnoprávných vzťahoch pri súkromnom podnikaní občanov v znení nariadenia vlády ČSFR č. 14/1991 Zb.“

Podľa § 3 ods. 1 zákona o odstupnom uvoľňovanému pracovníkovi prislúcha odstupné, ako jednorazový príspevok, vo výške dvojnásobku priemerného zárobku zisteného u neho podľa pracovnoprávných predpisov naposledy pred skončením pracovného pomeru.

Krajský súd svoje rozhodnutie odôvodnil takto:

«Odvolaací súd preskúmal vec podľa § 212 ods. 1 O.s.p. platného a účinného do 31.8.2005, na odvolacom pojednávaní (§ 214 ods. 1 O.s.p. platného a účinného do 31.8.2005) a dospel k záveru, že napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa je vecne správny, keď súd prvého stupňa rozhodol po náležite vykonanom dokazovaní, vec správne právne posúdil i po právnej stránke a dôvody rozhodnutia sú presvedčivé a jasné (§ 157 ods. 2 O.s.p. platného a účinného do 31.8.2008).

... Správne súd prvého stupňa z dôvodov uvedených v napadnutom rozsudku zamietol návrh navrhovateľky v obidvoch návrhoch. S dôvodmi uvedenými súdom prvého stupňa sa odvolací súd v plnom rozsahu stotožňuje.

Po preskúmaní predmetnej veci odvolací súd dospel jednoznačne k záveru, že všetky ústne ako aj písomné námietky navrhovateľky v odvolaní sú právne bezvýznamné.

Správne súd prvého stupňa po vykonanom dokazovaní dospel k záveru, že Zmluva o mzdových podmienkach zo dňa 1.10.1997 čl. VIII. bod 2, ktorou sa zamestnávateľ zaviazal poskytnúť (odstupné, pozn.) zamestnankyni (t. j. odporca navrhovateľke) v súvislosti s ukončením výkonu funkcie, do ktorej bola vymenovaná, je pre rozpor so zákonom neplatná. Odstupné môže byť takémuto zamestnancovi poskytnuté len vtedy, ak by došlo ku skončeniu pracovného pomeru výpoveďou z dôvodov uvedených v ustanovení § 46 ods. 1 písm. a/ až c/ Zák. práce platného a účinného do 31.3.2002 alebo dohodou z tých istých dôvodov a ak by bola z funkcie odvolaná v súvislosti s jej zrušením v dôsledku organizačnej zmeny. Právne úvahy o kogentnej povahe právnych predpisov upravujúce pracovnoprávne vzťahy, z ktorých uvedený názor vyplýva, sú totožné so závermi uvedenými i v náleze Ústavného súdu I. ÚS 27/96, zverejnenom pod č. 59 Zbierky nálezov a uznesenia Ústavného súdu, zv. 5.

V súdnej veci prvostupňový súd – ako vyplýva z odôvodnenia jeho rozsudku – z týchto všeobecne prijímaných právnych názorov dôsledne vychádzal. Ak teda súd prvého stupňa dôvodil, že predmetná zmluva účastníkov ohľadne nároku na „odchodné vo výške 24 – násobku priemerného mesačného platu“ pre prípad odvolania z funkcie a následného

rozviazania pracovného pomeru, je podľa § 242 ods. 1 písm. a/ Zák. práce platnom a účinnom do 31.3.2002 neplatná a že z tohto dôvodu nie je možné návrhu vyhovieť, bolo vo veci rozhodnuté v súlade s hmotným právom a už ustálenou judikatúrou, na ktorej odvolací súd nemôže nič zmeniť.

I k problematike právneho režimu pracovnoprávnych vzťahov boli dovolacími súdmi Slovenskej a Českej republiky zaujaté už stanoviská (porov. právny názor vyjadrený v rozsudku NS ČR zo dňa 18.12.2001 sp. zn. 21 Cdo 615/01 uverejnený v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. 60, ročník 2002, alebo v rozsudku NS ČR zo dňa 30.8.2000, sp. zn. 21 Cdo 498/2000, uvedeným v časopise Súdna judikatúra pod č. 30, ročník 2001 i rozsudku NS SR zn. 2 Cdo 91/97), že za individuálne pracovnoprávne vzťahy v zmysle ust. § 1 Zák. práce, ktorý sa riadi Zákonníkom práce a inými pracovnoprávnymi predpismi, je treba považovať všetky vzťahy vzniklé v príčinnej súvislosti s výkonom nesamostatnej (závislej) práce pre zamestnávateľa ak trvá, alebo bol už ukončený. Za pracovnoprávny nemožno považovať len taký vzťah, ktorý postráda časový, miestny a zrejme vecný (vnútorne účelový) pomer k výkonu nesamostatnej (závislej) práce (napr. nájom služobného bytu zamestnávateľa zamestnancom, pôžička poskytnutá zamestnávateľom zamestnancovi a pod.).

Z uvedeného vyplýva, že v rámci pracovného pomeru nemožno akýkoľvek dielčí vzťah vzniknutý v príčinnej súvislosti s výkonom práce (ak bol už ukončený) posudzovať podľa iného – než pracovnoprávneho predpisu, pretože Zákonník práce ani ďalšie pracovnoprávne predpisy – vzhľadom ku svojej kogentnej povahe (porov. tiež spomenuté závery uvedené v náleze Ústavného súdu I. ÚS 27/96 uverejnené pod č. 59 Zbierok nálezov a uznesení Ústavného súdu, zväzok 5,) – použitie iného právneho režimu v pracovnoprávnych vzťahoch neumožňujú.

Z obsahu spisu vyplýva, že pracovný pomer navrhovateľky s odporcom vznikol podľa § 65 Zák. práce v platnom znení – vymenovaním, pričom právne predpisy – ako už bolo vyššie uvedené – upravujúce pracovnoprávne vzťahy majú kogentnú povahu, v dôsledku čoho účastníci pracovnoprávneho vzťahu môžu uzavrieť len také zmluvy, ktoré sú upravené pracovnoprávnymi predpismi. V žiadnom prípade nemožno hovoriť o absolútnej voľnosti účastníkov takéhoto vzťahu, s čím počítal i zák. č. 80/1997 Z. z. o EXIMBANKE SR, ktorý

v ust. § 6 ods. 2 písm. j/ hovorí o tom, že Rada banky určuje mzdu a iné pôžitky guvernéra a viceguvernérov, avšak odkazuje na zák. č. 1/1992 Zb., z ustanovenia ktorého vyplýva, že mzdu možno zamestnancovi poskytnúť len za vykonanú prácu, čo z obsahu zmluvy zo dňa 1.10.1997, čl. VIII. bod 2 nevyplýva. Dohodnutý 24 – násobok priemerného mesačného platu má charakter odstupného, ktoré bolo dohodnuté nad rámec zák. č. 195/1991 Zb. Odporca sa zaviazal vyplatiť navrhovateľke plnenie, aké mu právny predpis neumožňuje, preto podľa § 242 ods. 1 a Zák. práce dojednanie v tejto časti zmluvy je neplatným právnym úkonom.

Správne rozhodol súd prvého stupňa i v časti návrhu o doplatok odmeny v sume 600.000,-Sk za rok 1998. Navrhovateľka neunesla dôkazné bremeno, čiže nepreukázala splnenie kritérií osobnej hmotnej zainteresovanosti za uvedený rok. Jej tvrdenie uvedené v odvolaní s poukazom na pokus o mimosúdne vyrovnanie, nie sú dôvodné. Je pravdou, že odporca sa už pokúsil a písomným podaním zo dňa 31.7.2002 oznámil navrhovateľke, že na základe rozhodnutia Rady banky E. zo dňa 22.7.2002 zápisnica č. 17/02, uznesenie č. 18/6 navrhuje mimosúdnu dohodu sporných nárokov a to tak, že jej vyplatia peňažnú náhradu vo výške 6 násobku priemernej mesačnej mzdy a i doplatenie odmeny za rok 1998. Čiže z obsahu tohto písomného vyjadrenia (porov. č. l. 45 spisu) vyplýva, že je možná dohoda na mimosúdne vyrovnanie, ak s ňou bude navrhovateľka súhlasiť, čo sa však nestalo.

Z obsahu zápisnice č. 8/99 z mimoriadneho zasadnutia Rady banky E. dňa 24.5.1999 však vyplýva, že Rada banky zobrala na vedomie postup vyhodnotenie kritérií osobnej hmotnej zainteresovanosti manažmentu banky za rok 1998, schválila vyhodnotenia plnenia kritérií osobnej hmotnej zainteresovanosti na mimoriadnom zasadnutí dňa 24.5.1999, doplatok odmien za splnenie kritérií osobnej a hmotnej zainteresovanosti bývalému manažmentu za rok 1998 neschválila. Z tohto je možné vyvodiť jednoznačný záver, že navrhovateľka nesplnila podmienku pre uplatnenie nároku. Tento listinný dôkaz bol rozhodujúci pre spôsob rozhodnutia vo veci ohľadne sumy 600.000,- Sk a na vyššie citované písomné podanie adresované navrhovateľke, ktoré je len konštatovaním o tom, že navrhuje odporca za jej súhlasu dohodu o mimosúdnom vyrovnaní.

Z vyššie uvedených dôvodov odvolací súd napadnutý rozsudok ako vecne správny potvrdil (§ 219 O.s.p.) a to i v časti náhrady trov konania, keď správne pre ich neuplatnenie, ich úspešnému odporcovi nepriznal.»

Ako vyplýva z odôvodnenia rozsudku krajského súdu č. k. 9 Co 171/06-167 zo 7. februára 2008, krajský súd dospel k záveru, že nárok sťažovateľky na vyplatenie 24-násobku priemerného mesačného platu založený na čl. VIII bode 2 zmluvy sa opiera o ustanovenie zmluvy, ktoré je neplatné s poukazom na § 242 ods. 1 písm. a) Zákonníka práce platného a účinného do 31. marca 2002 pre jeho rozpor so zákonom. Rozpor so zákonom videl krajský súd v tom, že právne predpisy upravujúce pracovnoprávne vzťahy sú kogentné a odstupné patrí zamestnancovi iba v prípade, ak tak pre daný prípad ustanovuje pracovnoprávny predpis. Za také prípady považoval krajský súd iba skončenie pracovného pomeru výpoveďou z dôvodov podľa § 46 ods. 1 písm. a) až e) Zákonníka práce účinného do 31. marca 2002. V iných prípadoch kogentnosť pracovnoprávných predpisov podľa názoru krajského súdu neumožňuje odstupné vyplatiť ani v prípade, ak bola dojednaná povinnosť odstupné vyplatiť v dohode medzi zamestnancom a zamestnávateľom.

Krajský súd sa v svojom rozhodnutí odvoláva na „*už ustálenú judikatúru, na ktorej krajský súd nemôže nič meniť*“, a už „*zaujaté stanoviská dovolacích súdov Slovenskej a Českej republiky*“, z nich výslovne na „*nález Ústavného súdu I. ÚS 27/96*“ (ide zrejme o nález Ústavného soudu České republiky z 2. júla 1996, pozn.), ďalej „*rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 21 Cdo 615/2001 z 18. decembra 2001, rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 21 Cdo 498/2000 z 30. augusta 2000 a rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2 Cdo 91/97*“ (z 26. februára 1998, pozn.). K takto definovanej judikatúre považuje ústavný súd za potrebné uviesť, že citovaný nález Ústavného soudu České republiky súvisí s posudzovaním platnosti záložnej zmluvy, podľa ktorej bolo zloženie kaucie zamestnancom v prospech zamestnávateľa podmienkou uzatvorenia pracovnej zmluvy a na základe ktorej zamestnanec stratil nárok na vrátenie kaucie, ak by porušil svoje povinnosti. Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z 18. decembra 2001 sp. zn. 21 Cdo 615/2001 bol v Sbírcе soudních rozhodnutí a stanovisek

uverejnený pod č. 60, ročník 2002, s právnou vetou, podľa ktorej nárok z pracovnoprávných vzťahov nie je možné započítať ani proti pohľadávke, ktorá by sama osebe mohla z dôvodu započítania zaniknúť (v tomto prípade sa sudy zaoberali poskytnutím pôžičky zamestnávateľom zamestnancovi formou zúčtovateľnej zálohy). Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky z 30. augusta 2000 sp. zn. 21 Cdo 498/2000 sa zasa zaoberal náhradou škody, ktorú mal spôsobiť zamestnávateľ zamestnancovi neplatným rozviazaním pracovného pomeru. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2 Cdo 91/97 z 26. februára 1998 bol uverejnený v Zbierke rozhodnutí a stanovísk súdov Slovenskej republiky pod č. 98, ročník 1999, s právnou vetou: „Dohoda o odstupnom – uzavretá v rámci dohody o skončení pracovného pomeru – je neplatná, ak jeho výška prekračuje maximum stanovené zákonom a pri jeho výpočte vychádza z dohodnutej mesačnej mzdy, a nie z priemerného mesačného zárobku“.

Ústavný súd považuje za potrebné poukázať i na to, že v čase, keď vznikali rozhodnutia, na ktoré poukazuje krajský súd a ktoré považuje za stabilnú judikatúru, v rozhodovacej praxi Najvyššieho súdu Slovenskej republiky ako súdu dovolacieho bol vyslovený i názor opačný (rozhodnutie uverejnené v časopise Zo súdnej praxe, č. 46, ročník 1996), podľa ktorého v oblasti odmeňovania vedúcich zamestnancov vrátane generálneho riaditeľa možno zmluvne dohodnúť aj tzv. odstupné v súvislosti s odchodom tohto zamestnanca z funkcie a zároveň so skončením pracovného pomeru. V zhode s týmto rozhodnutím Najvyššieho súdu Slovenskej republiky poukazuje i ústavný súd na čl. III poslednú vetu základných zásad Zákonníka práce účinného do 31. marca 2002, podľa ktorej výkon práv a povinností vyplývajúcich z pracovnoprávných vzťahov musí byť v súlade s pravidlami slušnosti a občianskeho spolužitia; nikto nesmie tieto práva zneužívať na škodu druhého účastníka pracovnoprávneho vzťahu alebo spoluzamestnancov, ako aj na ustanovenie § 4 ods. 3 zákona o mzde, podľa ktorého mzda sa predovšetkým dojednáva v pracovnej zmluve alebo v inej zmluve (ďalej len „pracovná zmluva“) alebo v kolektívnej zmluve.

Ústavný súd zastáva názor, že odstupné dojednané v zmluve medzi sťažovateľkou a Eximbankou má iný charakter a základ, než odstupné vyplácané zamestnancom podľa

zákona o odstupnom pri skončení pracovného pomeru pre organizačné zmeny alebo racionalizačné opatrenia. Možnosť dojednaní odstupného samostatnou zmluvou predvída aj citované ustanovenie § 4 ods. 3 zákona o mzde. Pokiaľ teda krajský súd posudzoval dotknuté ustanovenie zmluvy uzatvorenej sťažovateľkou podľa zákona o mzde a zákona o odstupnom, nesprávne vychádzal z toho, že tieto právne normy nepripúšťajú dojednanie o odstupnom spôsobom, akým k nemu došlo vo veci sťažovateľky, keď tieto normy pre takéto individuálne dojednanie priestor naopak ponechávajú, a takéto dojednanie nemožno preto považovať za neplatné. Popretie uplatnenia autonómie vôle strán v prípade, v ktorých to pracovnoprávne predpisy nezakazujú, predstavuje taký výklad príslušných noriem, ktorý nie je ústavne konformný. V takýchto prípadoch je nevyhnutné práve naopak vychádzať z nevyhnutnosti uznať takto prejavenu vôľu strán a priznať jej stranami zamýšľané právne následky. V takom prípade nie je navyše žiaduce, aby boli chránené majetkové záujmy jednej zmluvnej strany na úkor práv druhej zmluvnej strany, a takto zavádzať nerovnaký prístup k účastníkom zmluvného vzťahu navyše v situácii, keď v zmysle vtedy platnej III. základnej zásady Zákonníka práce výkon práv a povinností vyplývajúcich z pracovnoprávných vzťahov musí byť v súlade s pravidlami slušnosti a občianskeho spolužitia.

Ústavný súd považuje v týchto súvislostiach za významné i to, aké bolo právom vymedzené postavenie a úlohy zamestnávateľa sťažovateľky a samotnej sťažovateľky v jej funkcii, ako aj to, že zmluva uzatvorená medzi nimi bola riadne schválená Radou jej zamestnávateľa podľa osobitného právneho predpisu – zákona o Eximbanke – čo ani v konaní pred krajským súdom sporné nebolo. Postavenie Eximbanky je dané zákonom o jej zriadení a postavenie a zodpovednosť sťažovateľky pri výkone jej funkcie zasa obsahom dojednanej zmluvy medzi sťažovateľkou a jej zamestnávateľom. Aj tieto okolnosti spolu so spôsobom odvolania z funkcie sťažovateľky vládou Slovenskej republiky a spôsobom skončenia jej pracovného pomeru zvyrazňujú podstatnú odlišnosť posudzovaného prípadu a dojednaného odstupného vo veci sťažovateľky oproti odstupnému zamestnancov, na ktoré sa vzťahuje zákon o odstupnom. Aj aplikácia príslušných ustanovení právneho poriadku všeobecným súdom pri jej výklade, ak má byť ústavne konformnou, a nie svojvoľnou, musí tieto okolnosti vziať do úvahy.

S ohľadom na už uvedené dospel ústavný súd k záveru, že krajský súd v rozsudku č. k. 9 Co 171/06-167 zo 7. februára 2008 na vec sťažovateľky skutočne aplikoval právnu normu, ktorá sa na jej prípad nevzťahovala, a rozhodol preto svojvoľne.

Ústavný súd zotráva na stanovisku (podobne aj IV. ÚS 1/02), že zásadne nie je oprávnený preskúmavať a posudzovať právne názory všeobecných súdov, ktoré viedli k rozhodnutiu vo veci samej alebo k inému súdnemu rozhodnutiu, ktorým končí konanie pred nimi. Tento prístup je dôsledkom toho, že všeobecné súdy vychádzajú pri prerokovávaní a rozhodovaní vecí patriacich do ich právomocí zo zákonnej úpravy a z vlastnej interpretácie zákonov. Ústavný súd je však oprávnený a povinný posúdiť neústavnosť konania a rozhodovania všeobecných súdov vo veciach, v ktorých už niet iného nadriadeného alebo opravného súdu, ktorý by chránil základné právo účastníka konania. Tieto zásady týkajúce sa vzťahu ústavného súdu a všeobecných súdov pri ochrane ústavnosti boli relevantné aj v danej veci. Ústavný súd v súlade so svojou ustálenou judikatúrou konštatoval, že obsahom základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru sú obdobné záruky, že vec bude spravodlivo prerokovaná nezávislým a nestranným súdom postupom ustanoveným zákonom. Z uvedeného dôvodu v týchto právach nemožno vidieť podstatnú odlišnosť (II. ÚS 27/07).

Keďže právne závery krajského súdu boli zjavne arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedliteľné a neudržateľné, ústavný súd dospel k záveru, že napadnutým rozhodnutím bolo porušené základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

III.

Ak ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby podľa čl. 127 ods. 2 ústavy vysloví, že k porušeniu práva alebo slobody došlo právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom, prípadne nečinnosťou, zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah, prípadne prikáže tomu, kto právo alebo slobodu porušil, aby

vo veci konal. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy môže ústavný súd zároveň na žiadosť osoby, ktorej práva boli porušené, rozhodnúť o priznaní primeraného finančného zadosťučinenia.

V záujme ochrany ústavou garantovaného základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru, ktoré boli u sťažovateľky porušené rozsudkom krajského súdu č. k. 9 Co 171/06-167 zo 7. februára 2008, bolo potrebné rozsudok krajského súdu zrušiť a vec vrátiť na ďalšie konanie a rozhodnutie krajskému súdu.

Bude úlohou krajského súdu v ďalšom priebehu odvolacieho konania rozhodnúť o odvolaní sťažovateľky proti rozsudku Okresného súdu v Bratislava I č. k. 15 C 21/02-125 z 23. júna 2006 takým spôsobom, ktorý bude ústavne konformný a bude v súlade s právnym názorom ústavného súdu vysloveným v tomto náleze.

Podľa § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde môže ústavný súd priznať tomu, koho práva boli porušené, aj primerané finančné zadosťučinenie. Sťažovateľka si z tohto dôvodu neuplatňovala žiadny nárok, a preto jej ústavný súd primerané finančné zadosťučinenie nepriznal. Ústavný súd sťažovateľke podľa § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde nárok na náhradu trov konania, ktoré jej vznikli v súvislosti s jej právnym zastupovaním advokátom v konaní pred ústavným súdom, nepriznal, pretože sťažovateľka si takýto nárok riadne neuplatnila.

Z uvedených dôvodov rozhodol ústavný súd tak, ako to je uvedené vo výrokovej časti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 27. novembra 2008